

Бондаренко Л.Г.,
кандидат педагогічних наук,
Херсонський державний університет

ПІДГОТОВКА СТУДЕНТІВ-ФІЛОЛОГІВ ДО ВИВЧЕННЯ ГУМОРИСТИЧНИХ ТА САТИРИЧНИХ ТВОРІВ У НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ

Концепція Нової української школи спрямована на виховання якісно нового випускника – цілісної особистості, усебічно розвиненої, здатної до критичного мислення; патріота з активною позицією, який діє згідно з морально-етичними принципами і спроможний приймати відповідальні рішення, поважає гідність і права людини; інноватора, здатного змінювати навколишній світ, розвивати економіку за принципами сталого розвитку, конкурувати на ринку праці, учитися впродовж життя [2]. Досягнення цієї мети, безумовно, потребує від учителя-практика використання новітнього методичного інструментарію. Це у свою чергу передбачає пошук сучасних шляхів формування майбутнього словесника на філологічних факультетах університетів та педагогічних вузів.

Традиційно методика спрямовує викладача на підготовку студентів до опрацювання гумористичних і сатиричних творів під час опрацювання тем «Методика вивчення художнього твору» та «Шкільне літературознавство», що передбачають розгляд таких питань, як: основні етапи роботи над текстом, підготовка учнів до його сприймання, читання і його види, принципи та шляхи аналізу, особливості вивчення творів різних родів та жанрів, аналіз образу-персонажа, засвоєння теоретико-літературних відомостей, вивчення мови художнього твору, індивідуального стилю письменника тощо[1]. Опановуючи цей матеріал, майбутні вчителі вже ознайомлені зі змістом і структурою шкільного курсу літератури, традиційними та інноваційними методами, прийомами, технологіями, мають розуміння специфіки сучасного уроку літератури, його типології і структури.

Складність підготовки студентів до опрацювання гумористичних та сатиричних творів із учнями полягає насамперед у тому, що ці тексти представлені у шкільному курсі різними літературними родами, міжродовими утвореннями та жанрами. Наприклад, в оновленій програмі з української літератури для загальноосвітніх навчальних закладів (5-9 класи), затвердженій Наказом Міністерства освіти і науки України від 07.06.2017, для розгляду пропонуються байки Л. Глібова «Щука», «Муха і Бджола», «Жаба і Віл»; співомовки С. Руданського «Добре торгувалось», «Запорожці у короля»; гуморески П. Глазового «Еволюція», «Найважча роль», «Заморські гості», «Похвала», «Кухлик» (6-й клас); оповідання О. Стороженка «Скарб» (7-й клас); комедія І. Карпенка-Карого «Сто тисяч», твір В. Чемериса «Вітька + Галя, або Повість про перше кохання» (8 клас); поеми І.Котляревського «Енеїда» і Т. Шевченка «Сон» («У всякого своя доля...»), послання Т. Шевченка «І мертвим, і живим, і ненарожденним...» та ін. [3]. Також цим документом передбачається ознайомлення шестикласників із теоретико-літературними поняттями «гумор» і «сатира», поглиблення знань школярів про засоби гумористичного та сатиричного зображення в мистецтві слова у наступних класах. Методика вивчення відомостей із теорії літератури, творів різних родів та жанрів має свою специфіку і на сьогодні доволі ґрунтовно розроблена. Зокрема загальноновизнаними залишаються визначені науковцями чотири етапи вивчення художнього твору: підготовка до сприймання, читання, аналіз, підсумки. Однак, завдання, сформульовані у Концепції Нової української школи, очевидно, потребують доопрацювання методики аналізу тексту, у тому числі сатиричного і гумористичного характеру, спрямування цієї роботи на формування літературної компетентності учня. Її розглядають як «готовність і здатність працювати з текстами різних художньо-естетичних систем, культурно-історичних епох, світоглядних орієнтирів, традицій і стилів: розуміти зміст прочитаного, з'ясувати авторську позицію і художні засоби донесення її до читача, творити на основі прочитаного власні смисли щодо порушених проблем, висловлювати власну (подеколи критичну) позицію стосовно прочитаного, сприймати художній твір як

чинник формування життєвого досвіду та соціально-психологічного й соціокультурного становлення» [3]. Вважаємо, що майбутній словесник має бути готовий до поєднання на уроці традиційних та інноваційних методів, прийомів і технологій. У цьому випадку етапи вивчення сатиричного, гумористичного твору можуть мати таке методичне наповнення:

- підготовка до сприймання. Як свідчить практика, вступне слово вчителя і бесіда з учнями не втратили свого потенціалу і в цифрову епоху, тому продовжують посідати значне місце на уроці разом із прослуховуванням підготовлених учнями повідомлень, музичних творів, переглядом і коментуванням репродукцій творів живопису, фрагментів із кінофільмів, мультимедійних презентацій, проєктів, постановкою проблемних питань. Доречним залишається проведення літературної хвилини за гумористичними або сатиричними поетичними творами тієї ж тематики, або того ж автора, що вивчається на занятті. Доповнити цю роботу може перегляд гіф-анімації, створеної вчителем або знайденої в інтернет-мережі. Складовими цього етапу є ознайомлення школярів із постаттю автора, з історією написання тексту. Для цього учитель може звернутися до методу сторітеллінгу;

- читання. Це найбільш консервативна стадія. Переконані, що жодні інновації не в змозі замінити прочитання учнями тексту. Студенти мають знати вироблені упродовж століть спільними зусиллями науковців і практиків методичні вимоги до цього етапу та дотримуватися їх, а саме: в основній школі твори, як правило, читаються на уроках. Починає озвучення епічних, ліро-епічних та драматичних текстів учитель, який показує приклад, задає темп, продовжують учні з належною технікою читання. Інші школярі залучаються до повторного та вибіркового читання. У старшій школі твори переважно читаються вдома. Ознайомлення з текстом поезії проводить учитель або заздалегідь підготовлений учень. Однак, незважаючи на чіткі правила цього етапу, перше читання в класі теж може супроводжуватися цікавими знахідками, наприклад, переглядом відеотексту або плейкасту.

- аналіз. Цей етап потребує дотримання вчителем принципів шкільного розгляду твору та логіки наукового аналізу, вибору оптимальних форм роботи, зокрема новітніх. Особливу увагу необхідно звернути на засоби гумористичного і сатиричного змалювання життя, їх роль у розкритті авторського задуму. В арсеналі сучасного словесника повинні бути не лише постановка запитань і завдань, мозковий штурм, робота в парах, в малих групах, складання паспорта твору, заповнення схем, таблиць, а й інтелект-карта, практично всі види текстів «нової природи», діаманта, сінквейн, хмарні технології, літературні веб-квести та ін.

- підсумки. На завершення роботи традиційно можна використати слово вчителя, бесіду зі школярами, інтерактивні технології «Мікрофон» та «Незакінчене речення», а також запропонувати учням виконати інтерактивне завдання або пройти інтерактивне тестування в інтернет-мережі, переглянути у пришвидшеному темпі гіф-анімацію, хмару слів із певним текстом, заповнити прогалини в інтелект-карті, створити плейкаст, саундтрек до твору тощо.

Вважаємо, що набуті студентами на заняттях із методики викладання української літератури знання про традиційні та новітні прийоми й технології вивчення сатиричних і гумористичних творів, сформовані вміння використовувати їх на практиці сприятимуть підготовці майбутніх учителів до виконання завдань, поставлених перед Новою українською школою.

Література

1. Бондаренко Л. Г. Методика викладання української літератури / Л. Бондаренко // Збірник авторських програм навчальних дисциплін літературознавчого циклу для студентів I-V курсів денної, заочної та екстернатної форм навчання. – Херсон : Видавництво ХДУ, 2015. – С. 153-158.
2. Концепція Нової української школи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://mon.gov.ua/Новини%202017/04/03newschool-presentation-new-30-03-2017-\(2\).pdf](http://mon.gov.ua/Новини%202017/04/03newschool-presentation-new-30-03-2017-(2).pdf).
3. Українська література. 5-9 класи. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/navchalni-programi-5-9-klas-2017.html>.

Бондаренко Л. Г. Підготовка студентів-філологів до вивчення гумористичних та сатиричних творів у Новій українській школі / Л. Бондаренко // Від смішного до великого : феномен комічного в літературі та культурі : зб. наук. матеріалів конференції (Бердянськ, 28-29 вересня 2017 р.). – Бердянськ, 2017. – С. 17-19.